

Húsz év után

A Könyvtári Figyelő 2000 és 2019 között

KOVÁCS Katalin

„A mi időnk nem egynemű; sőt lényegileg különemű: minden pillanatban más, új.
A mi időnk teremt, újat alkot minden pillanatban.”
(Babits Mihály: Bergson filozófiája, 1910.)

Bevezetés: alapvető információk

A *Könyvtári Figyelő* (KF) 2000-ben, a *Könyvtári Intézet* megalakulásakor a 46. (új évfolyamszámozás szerint a 10.) évfolyamát élte. A folyóirat 1955-ben indult az OSZK lapjaként (ezen a lapcímen 1958-tól), történetét – a szaksajtó legfontosabb lapjaival együtt – *Pogány György* átfogó tanulmányban foglalta össze, 2014-ben pedig az akkor hatvanéves folyóiratról készített értékelő elemzést.¹

Egy folyóiratot sokféle szempontból lehet elemezni, bemutatni. Némi alapstatisztikával vegyített, egyszerűsített tematikai böngészés talán elfogadható módszer egy vázlatkép felrajzolásához. E vázlatkép semmilyen értelemben nem tekinthető mindenre kiterjedő elemzésnek, leginkább a szerző – több mint 30 évig a lap szerkesztője – belső felidéző képességét illusztrálja.²

A *Könyvtári Figyelő* szerkesztési munkáit a hatvanas

években a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK), vagyis a Könyvtári Intézet jogelődje szervezetébe utalták, és a KMK Tájékoztatási osztályának főállású munkatársa végezte egy OSZK-beli vagy művelődési minisztériumi részfoglalkozás társszerkesztővel együtt, a hetvenes évektől pedig a Tájékoztatási osztály vezetőjének főszerkesztői támogatásával. A Könyvtári Intézet létrehozatala után is a szakkönyvtári és tájékoztatási feladatokkal foglalkozó osztály, mostani nevén Könyvtártudományi Szakkönyvtár (KSZK) két főállású munkatársának feladata maradt a szerkesztés, a főszerkesztői posztra hol az osztályvezető, hol az igazgató, illetve az OSZK főigazgató-helyettese került.

A *Könyvtári Figyelő* szerkesztése 1983-tól 2019 nyaráig, nyugdíjba vonulásomig képezte mindennapi főállású munkámat. Szerencsés voltam, mert azzal tölthettem szakmai életem java részét, amivel mindig is szívesen foglalkoztam: szövegekkel „bí-

belődhettem”, közben pedig játszva tájékozódhattam szakmánk aktuális helyzetéről. A hosszú éveken át folyamatosan végzett szerkesztői munka egyfajta stabilitást, de nyilván homogenitást is adott a lapnak. Rovatszerkesztőként (a *Tanulmányok, Kitekintés* és a *Könyvszemle* rovat tartozott hozzám), majd 2012-től felelős szerkesztőként is mindig csapatmunkának tekintetem a szerkesztést, amelyben alkotó módon vehettek részt a szerkesztőbizottság tagjai, valamint a szerkesztőbizottságot vezető *Hegyközi Ilona*, és gyakran kínáltak jó ötleteket, témákat a szerzők is. Aki belefog ennek az összefoglalásnak az elolvasásába, valószínűleg ismeri a folyóirat profilját³, ezért itt csak arra utalnék, hogy a lap közleményeinek nagyjából kétharmada foglalkozik a hazai könyvtárügyi, könyvtárpolitikai fejleményekkel, a központi szerepű szakmai intézmények munkájának bemutatásával, és egyharmad arányban a külföldi könyvtartudományi szakmai élettel, trendekkel, jó gyakorlattal stb. Ez az arány a hetvenes években alakult ki a már említett állandó rovatok (*Tanulmányok, Kitekintés, Könyvszemle*) kialakításával párhuzamosan. Az állandó rovatokhoz az idők során további aktuális, alkalmi rovatok kapcsolódtak (*Műhely, Múltunkból, Válogatás az OSZK gyarapodásából, Válogatás a Könyvtartudományi Szakkönyvtár új beszerzéseiből, Elődeink üzenik, E-learning a könyvtárakban, Szabványosítási hírek* stb.).

Külföldi folyóirat-figyelő rovatcímmel 1991-ben vált a *Könyvtári Figyelő* részévé az addig önálló kiadványként megjelenő *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom* (KDSZ) című referáló lap, melyet gazdaságossági megfontolásból célszerű volt beépíteni a *KF* rovatok közé.⁴ Ugyanakkor a terjesztést is saját kézbe vettük, és mert emiatt új évszámozást kellett adnunk a lapnak, ekkor illesztettük az *Új folyam* alcímet a folyóirat főcíme után, a folytonosságot a zárójelben meghagyott eredeti évszámozás képviselte.

A *Könyvtári Figyelő*nek a 10. (46.) évfolyam 2000. 1–2. összevont számától kezdve a 2019. 4. számig (ami a 29. (65.) évfolyam volt) évente négy önálló száma, összesen 80 (darabra 78) füzetszáma jelent meg (2000-ben és 2002-ben volt egy-egy összevont 1–2-es számunk).

Az elmúlt húsz év alatt készültek egyetlen témára koncentráló, a négy negyedévi szám mellett szerkesztett plusz füzetszámok: 2003-ban *Gerő Gyula* szerkesztésében az *Események, krónika 2001. Kitiüntetett könyvtárosok névtára 2001–2002.*, majd a 2017–2019 közötti években a *Cselekvő közösségek*

– *aktív közösségi szerepvállalás* (CSK) projekthez kapcsolódva évente egy-egy *KF-CSK-különszám*, és készültek olyan tematikus összeállítások, amelyek a négy szám egyikeként láttak napvilágot. Ilyen volt az ugyancsak Gerő Gyula szerkesztésében közreadott 2006. 3. szám *Események, krónika 2002–2004, Kitiüntetett könyvtárosok névtára 2003–2004. címmel*, továbbá a 2010. 4. szám, mely a negyven éves fennállását ünneplő KMK emlékszáma volt „*Kell egy műhely!*” címmel.

A húsz év alatt – ha jól számoltam – 15 649 oldal terjedelemben jelent meg a lap. (Ez a mennyiség A/4-es hagyományos kéziratoldalban számolva, nagyjából 23–26 ezer oldalnak feleltethető meg.) Az egyes számok általában 140 és 160 oldal közötti terjedelműek voltak (a változó nyomdai árajánlatok szerint tervezve meg az éves terjedelmet). Számonként 9–13 önálló tanulmányt (benne a műhelykérdéseket és történeti közleményeket is), 3–4 külföldi könyvtári szakanyagot (szemlét, tömörítést, fordítást, konferenciai beszámolót), 2–4 könyvismertetést és 100–110 külföldi szakcikket ismertető referátumot (és autoreferátumot) közöltünk. (A külföldi referáló rovat munkájáról *Feimer Ágnes* rovat szerkesztő külön ad összefoglalást.)

Tovább részletezve: ez idő alatt 461 önálló (többnyire ív terjedelmű) tanulmány, 240 külföldi könyvtári témájú rövidebb írás (tömörítés, szemle, fordítás), 28 nekrológ és több mint 250 könyvismertetés jelent meg.

A *Könyvtári Figyelő*nek természetesen van elektronikus változata (www.ki.oszk.hu/kf), ahol az ingyenes szoftver kínálta egyszerűbb struktúrán belül a folyóirat teljes tartalma elérhető 1955-től napjainkig.

Működés: szellemi és anyagi munió

Szellemi támogatás: szerkesztőbizottság, lektorálás

A szerkesztőbizottság (rövid ideig angol mintára tanácsadó testületnek hívtuk) mindig fontos szerepet töltött be a lap életében. A szerkesztőbizottság tagjai (könyvtárosképző intézetek, tanszékek, egyetemi könyvtárak, országos szerepű tudományos és szakkönyvtárak nagy közkönyvtárak vezető munkatársai), a szakma széles körét képviselték, jelenlétük legitimitációt adott nekünk és garanciát jelentett az elfogadott publikációk színvonalára is. Javaslatokkal, szakvéleményekkel, lektori munkájukkal mindig támogatták a szerkesztőséget, szabadidejük terhére,

ellenszolgáltatás nélkül vállalták a szakterületükhöz, illetve érdeklődésükhöz illeszkedő publikációk lektorálását, amiért utólag is köszönettel tartozunk.

Az elmúlt húsz évben a következő kiváló szakemberek voltak a KF szerkesztőbizottsági tagjai: *Bényei Miklós, Hangodi Ágnes, Haraszi Pálné, Hegyközi Ilona, Jacsó Péter, Káldos János, Mader Béla, Murányi Lajos, Murányi Péter, Pallósiné Toldi Márta, Rácz Ágnes.*

2001 és 2011 között *Dippold Péter* intézetigazgató töltötte be a lap főszerkesztői posztját (*Hegedűs Pétert*, az OSZK akkori főigazgató-helyettesét váltotta). 2006-ban a tanácsadó testület elnevezést elhagyva, visszatértünk a szerkesztőbizottsági forma használatához, új arculatot, esztétikusabb külső és új belső tipográfiát is kapott a lap. (Ekkor jelent meg a borító barna háttérben a figyelő szem motívum.) A borító tervét és a belső tipográfiáját *Gerő Éva* tervezte, aki rövidesen a tördelést is átvette a korábbi műszaki szerkesztőtől, *Nagy Lászlótól*. 2009-ben – Éva váratlan, korai halála után – Nagy László folytatta ismét, és a mai napig ő végzi a műszaki szerkesztést.

Dippold Péter főszerkesztő 2011-ben távozott az Országos Széchényi Könyvtárból, a főszerkesztői tisztség megszűnt, és 2012-ben én vettem át a lapot felelős szerkesztői minőségben. Átalakult a szerkesztőbizottság is: élére Hegyközi Ilona került mint elnök, a testület tagjai a következők lettek, illetve maradtak: *Dippold Péter, Hajnal Ward Judit, Hangodi Ágnes, Koltay Tibor, Murányi Lajos, Orbán Éva, Pogány György, Rácz Ágnes, Sipos Anna Magdolna, Tóth Máté, Villám Judit.*

Az új összetételű szerkesztőbizottság nemcsak a lektorálásból, hanem a tanácsadásból is kivette a részét. Pogány Györgyöt idézem a hatvanadik évfordulóra készített tanulmányából: „*A Magyar Tudományos Művek Tára megkereste a Figyelőt, hogy igazi lektorált folyóirat-e. Az MTMT az ország tudományos kutatóinak, felsőoktatási oktatóinak publikációt regisztráló adatbázis, amely a lektorált, tehát teljes értékű tudományos folyóiratban közölt írásokat magasabb értékkel tartja nyilván, ezért a tudományos előrelépés szempontjából a szerzők számára egyáltalán nem mindegy, hogy lektorált folyóiratban jelenik-e meg közleményük. [...]. A folyóirat cikkei ugyan nemzetközileg is számon tartották, számos külföldi referálólappal és adatbázissal dokumentálta, és alkalmanként megtörtént a beérkezett cikkek lektorálása is, a szó szoros értelmében azonban nem volt lektorált periodikum. A szerkesztőbizottság állásfoglalása az volt, hogy ki kell dolgozni a lektorálási eljárás alap-*

elveit, és a Tanulmányok rovatba, illetve a Műhely vagy a Múltunk alkalmi rovatokba szánt írásokat lektoráltatni kell.” (Pogány, 2014/4. 509. p.)

Hajnal Ward Judit, szerkesztőbizottságunk amerikai tudományegyetemen (Rutgers University) dolgozó tagja a döntés előkészítéséhez tanulmányt írt a lektorálás külföldi helyzetéről.⁵ A változásnak köszönhetően a Figyelő 2012 óta minden szempontból tudományos folyóirat lett.⁶

Anyagi támogatás

A közgyűjtemények szűkös anyagi helyzete köztudott. Egy folyóirat fenntartása, a szerkesztőség működtetése, a lap nyomtatásban való közreadása ma már luxusnak tekinthető. De ha egy szakma ad magára, akkor áldoz szakfolyóirataira és támogatja megjelenésüket. Mivel az OSZK szűkre szabott forrásokból gazdálkodik, a folyóirat működtetéséhez és nyomtatott közreadásához a mentőövet a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) évenkénti támogatásai jelentik. A szép idők azok voltak, amikor még meghívásos folyóirat-támogatási pályázatokon vehettünk részt, és a lapok annyi támogatáshoz jutottak, amennyivel az anyaintézmény csekély mértékű kiegészítésével együtt fenntartható volt a működés. (Ekkor még szerény összegű tiszteletdíjat is tudunk a szerzőknek, közreműködőknek, lektoroknak fizetni.)

2014-ben megszűnt az NKA-nál a könyvtári szaklapok számára a meghívásos pályázat lehetősége, és a különböző profilú kulturális folyóiratok a nagy közös folyóirat-támogatási „kalapból” próbáltak támogatáshoz jutni. A későn kiírt pályázatok, a sokféle tematikájú folyóirattal való versenyzés és a csökkenő támogatási keretösszeg nehéz helyzetbe hozta a könyvtári szaklapokat. A *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*, a *Könyv és Nevelés*, a *Könyvtári Levelező/lap* már nem, vagy alig jutott támogatáshoz, de a *Könyvtári Figyelő* a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárossal* (3K-val) együtt rendületlenül tovább pályázott. 2014 után volt olyan év, amikor annyira alacsony összegű támogatást kaptunk, amely a felét sem érte el a teljes bekerülési költségeknek. Úgy vészeltük át a nehézségeket, hogy ugyanabban az évben sikerült egy másik kollégiumhoz is pályáznunk. Szerencsére az OSZK akkori főigazgatója, *Tüske László* is fontosnak tartotta a megjelenésünket és hozzájárult, hogy az előfizetésekből, reklámból és online használatból származó bevételeinkből kiegészíthessük a hiányzó költségeket, szükség esetén szerény intézményi központi költségvetési támogatás is elképzelhető volt. Az elmúlt évben a Közgyűjteményi Kollégium fillérre pontosan

akkora támogatást adott a lapunknak, amennyit kértünk, és amennyit eddig soha nem kaptunk. Hálásak vagyunk az NKA-nak a folyamatos pályázati támogatásért. Ahogy mondani szokás: támogatásuk nélkül nem jelenhetett volna meg a folyóirat.

Nyomatottan vagy elektronikusan? – a szerkesztőbizottság és a használók szerint

Az utolsó évek visszatérő feladata volt a folyamatosan szűkülő anyagiak fényében újragondolni a lehetőségeket. A szerkesztőségnek „*olyan megoldást kellett találni, amely a lehető legtakarékosabb előállítást teszi lehetővé. A változásokról Hegyközi Ilona adott tájékoztatást. Eszerint a lap áttér az ún. „hibrid” publikálásra, vagyis csökken a nyomtatott terjedelem, és emelkedni fog a csak elektronikusan elérhető tartalom, a továbbiakban a Külföldi folyóirat-figyelő rovat csak elektronikusan lesz elérhető, és a takarékoság jegyében megszűnnek a szerzői honoráriumok.*”⁷

A szerkesztőbizottság véleménye az volt, hogy amíg lehetőség van rá, nyomtatott formában is meg kell jelentetni a *Könyvtári Figyelőt*. Ezt az álláspontot alátámasztotta egyrészt a szerkesztőség 2012 októberében készített online kérdőíves tájékozódása a használók, olvasók álláspontjáról: „*A válaszolók 49%-a párhuzamosan használta a nyomtatott és a webes felületet. Nagyjából negyede (26%) csak a nyomtatottat, másik negyede (25%) viszont csak az elektronikus változatot használja. Mindössze ketten nyilatkoztak úgy, hogy főlegesen tartják a papíralapú folyóiratot, és elégségesnek vélik az elektronikusát.*”⁸ Másfelől Járvorka Brigitta és Tóth Máté 2014-ben készített gyorsvizsgálata is ezt erősítette meg az országos szaklapok használóinak véleményéről – egyebek mellett a nyomtatott és elektronikus lapszámok használatáról. Cikkük konklúziójában ezt írták: „*mindenki igényli és szívesen használja az elektronikus verziót, ugyanakkor van egy markáns réteg, amelyik kifejezetten ragaszkodik a nyomtatott kiadáshoz. A többség egyelőre a párhuzamos (hibrid) kiadást tartja ideálisnak.*”⁹

A jövő útja: open access?

Néhány éve az MTA Könyvtár és Információs Központ OJS platformot kínált a nyílt hozzáférésű tudományos folyóiratok részére. Az Open Journal Systems (OJS) nyílt forráskódú szoftver a tudományos, lektorált folyóiratok megjelenésének elősegítésére. A folyóiratkiadói platform támogatja a tanul-

mányok beküldését, a lektorálási folyamatot, az online megjelentetést és a létrejött adatok továbbadását indexelő adatbázisok, közös keresők és közzétételi szolgáltatások (Crossref, ORCID, DOAJ) felé.¹⁰

A *Könyvtári Figyelő* 2016 végén, 2017 elején kezdeményezte a rendszerbe való bekapcsolódást teszt üzemmódban, de rendszerszerű, folyamatos használatát még nem kezdte el. Ha támogatási forrásaink még jobban beszűkülnek vagy megszűnnek, vagyis amennyiben a nyomtatott megjelenés reménytelenül válik, nagy segítség lesz az OJS-ben történő szerkesztésre és megjelenésre történő átállás. A rendszerrel a szerkesztőség megspórolhatja a nyomdai költséget (miközben a rendszer akár egyes tanulmányok print on demand előállítását is lehetővé teszi), a szerzők számára pedig jól követhetővé tudja tenni a publikációk útját. A műszaki szerkesztésre és az áttekinthető, jól strukturált elektronikus megjelenítés kialakítására még szükség lesz, ahogy a szerzők számára is ki kell dolgoznunk egy jól követhető útmutatót a tanulmányok feltöltéséről és nyomon követéséről. A tárolást, a késleltetett nyilvánosságra hozatalt, az EPA-beli elérhetőséget és még sok egyebet végig kell gondolnia a szerkesztőségnek. Érdemes összekapcsolni a fejlesztést a DOI (digitálisobjektum-azonosító) használatával, mely az egyes számok írásonkénti (elektronikus dokumentumok szerinti) azonosítását végzi. A DOI használat nagy előnye, hogy a digitálisan elérhető közleményekre vonatkozó adatok azonosítását végzi el. A *Könyvtári Figyelőt* érintő változtatások átgondolása, a csatlakozás megszervezése és a munka OJS-platformon történő indítása a közelmúltban újra a folyóirat figyelmének középpontjába került.

Szerzők, közreműködők

Ha évenként, számonként kezdjük átnézni a lapban publikáló szerzők névsorát (*E számunk szerzői, közreműködői*), gyorsan kiderül, hogy füzetenként nagyjából 30–40 szerző, közreműködő nevét jegyezhetjük fel, és arra is felfigyelhetünk, hogy a nevek többsége ismétlődik. Mit jelent ez? Egyrészt azt, hogy viszonylag kevesen publikálnak nagyobb terjedelmű elméleti munkákat, másrészt azt, hogy létezik egy szűk, de aktív köre a szakmánknak, akik rendszeresen publikálnak. És azt is jelenti, hogy mint minden szerkesztőségnek, így a *Könyvtári Figyelő*nek is megvan a maga kialakult szerzői gárdája, akikre mint „házi szerzőkre” szinte mindig lehet számítani.

A nálunk publikáló tanulmányírókról csak a legjobbakat mondhatom: a határidőt többnyire mindenki

igyekezett tartani, és mindig sikerült megegyeznünk a javításokat illetően is. Talán csak a határidőre elkészült cikkek valamilyen váratlan helyzet következtében történő, következő számba átkerülése jelentett neuralgikus pontot, amit a negyedéves csúszás miatt, érthetően, zokon vettek a szerzők. A *Könyvtári Figyelő* szerzői között voltak a szakma kiváló – már elhunyt – képviselői, mint például *Bakonyi Géza*, *Fogarassy Miklós*, *Futala Tibor*, *Horváth Tibor*, *Kertész Gyula*, *Kiss Jenő*, *Kókay György*, *Koltay Klára*, *Marton János*, *Rózsa György*, *Zsidai József*, *Vajda Kornél*, *Wallshausen Gyula*, ott találjuk a már nyugdíjas szakembereket, akik valamikor aktívan, és sokuk jelenleg is gyakran publikál,¹¹ mint például *Bánhegyi Zsolt*, *Bánkeszi Katalin*, *Bényei Miklós*, *Berke Barnabásné*, a marosvásárhelyi *Fülöp Géza és Fülöp Mária*, *Gereben Ferenc*, *Gerő Gyula*, *Gyuris György*, *Jónás Károly*, *Katsányi Sándor*, *Kégli Ferenc*, *Kovács Ilona*, *Mohor Jenő*, *Monostori Imre*, *Murányi Lajos*, *Murányi Péter*, *Nagy Anikó*, *Nagy Attila*, *Pajor Enikő*, *Pallósiné Toldi Márta*, *Pálvölgyi Mihály*, *Papp István*, *Pogány György*, *Rácz Ágnes*, *Sipos Anna Magdolna*, *Skaliczki Judit*, *Sonnevend Péter*, *Szabó Sándor*, *Tóth Gyula*, *Viszocsekné Péteri Éva*, *Ungváry Rudolf*, ahogy az aktív generáció tagjait is, mint például *Barátné Hajdú Ágnes*, *Dippold Péter*, *Drótos László*, *Dudás Anikó*, *Hajnal Ward Judit*, *Hangodi Ágnes*, *Holl András*, *Z. Karvalics László*, *Koltay Tibor*, *Monok István*, *James P. Niessen*, *Pogányné Rózsa Gabriella*, *Prókai Margit*, *Sándor Tibor*, *Szepesi Judit*, *Tószegi Zsuzsanna*, *Tóvári Judit*. A listát tovább bővíthetjük a középgeneráció tehetséges képviselőivel (például *Kiszl Péter*, *Csik Tibor*, *Kovácsné Koreny Ágnes*, *Fodor János*, *Tóth Máté*, *Rózsa Dávid*, *Péterfi Rita*, *Dancs Szabolcs*, *Amberg Eszter*, *Moldován István*, *Lencsés Ákos*, *Gaálné Kalydy Dóra*), valamint az ígéretes, fiatalabb generáció képviselőivel (például *Nagy Andor*, *Jávorka Brigitta*, *Bognár Noémi*, *Németh Katalin*, *Boda Gáborné Köntös Nelli*, *Gyuricza Andrea*, *Szabó Piroška*, *Bódog András*) és a doktoranduszok közül is néhány nevet említve: *Hubay Miklós*, *Vass Johanna*, *Bilicsi Erika*, *Radó Rita*, *Németh Márton stb.*

Megkönnyíti a pályakezdő szerzők írásainak közlését, hogy a lap szerkesztőbizottságának tagjai között ott találjuk a képzőintézmények oktatóit is, így ők „hozzák” a napi kapcsolatot a szerzői utánpótlást jelentő hallgatókkal. Ez a gyakorlat mindenképpen előnyére válik a szemlélet frissességének, újszerűségének.¹² Az egyetemisták, képzésben résztvevők bevo-

nására – például felkéréssel egy referátum, recenzió, konferencia-beszámoló készítésére – ma is figyelmet fordítunk, és számítunk a tanszékek támogatására.

A nyugdíjas szerzők a szerkesztőség kedvencei voltak, tőlük mindig pontos határidőre érkeztek a kéziratok, minőségi színvonalú publikációk. A szerkesztésben, korrigálásban, lektorálásban felbecsülhetetlen segítséget jelentettek a KSZK-hoz (az osztályhoz), illetve a szerkesztőséghez közvetlenül kapcsolódó önkéntes feladatokat vállaló nyugdíjas kollégáink.¹³ Mivel 2014 óta nem áll módunkban honoráriumot fizetni a szerzőknek (leszámítva a referátumkészítők szerény díjazását), valamennyien ingyen dolgoztak, amiért nem győzünk elégszer köszönetet mondani.

Előfizetők, olvasók, használók

A folyóiratunkra elsősorban intézmények (nagyobb közkönyvtárak, társadalomtudományi szakkönyvtárak, felsőoktatási intézmények könyvtárai) fizetnek elő. Van néhány egyéni előfizetők is, hűséges, kitartó olvasók, szerzők, akik nehéz anyagi helyzetükre tekintettel évek óta ilyen formában támogatják a folyóirat fennmaradását. Vannak még – elenyésző számban – külföldi cserepartnereink is, és kapcsolatban állunk a határon túli magyarok területeken olyan egyetemi és közkönyvtárakkal, ahová ajándékba küldjük a folyóiratot.

Az előfizetők száma nagyjából kb. 200–250 cím körül mozog, ami reálisnak tekinthető a mostani körülmények között, de nem tagadható a folyamatos csökkenési tendencia. Sok érdeklődőnek, elsősorban a fiatal használóknak elég a távhasználatban hozzáférhető digitális tartalom. A *Könyvtári Figyelő* honlapján a legújabb számoknak (a fél év késleltetés miatt) csak a tartalomjegyzéke és a tanulmányok tartalmi összefoglalója érhető el, a számok teljes szövege fél évvel később válik nyilvánossá.¹⁴

A *Könyvtári Figyelő* olvasóiról a felmérésekből megállapítható volt az is, hogy jelentős hányadot alkotnak a vezető beosztású, egyetemet vagy főiskolát végzett, magasan kvalifikált személyek, és a képzésben érintett fiatal korosztály is jelentős arányban használja (elsősorban online formában) a lapot. Azt is tudjuk a felmérésekből, hogy a könyvtárak által beszerzett példányokat a kollektíva tagjai közül többen átnézik, gyakori a hagyományos „folyóiratkörözés” is,¹⁵ tehát a vásárolt példányszámnál lényegesen többen olvasák a KF-et a munkahelyeken.

Az elmúlt két évtized nagyobb szakmai változásai – röviden

A kétezres évek *első felében* már túl voltunk a rendszerváltozást követő nagy társadalmi, kulturális átalakulásokon. A nyilvános könyvtárak működését az 1997. évi CXL. törvény szabályozta; EU-tagként bekapcsolódtunk az európai kulturális örökségvédelmi, közgyűjteményi fejlesztési, digitalizálási projektekbe. (Napjainkban a nemzeti, a közgyűjteményi, könyvtári digitalizálási terveket követjük.)

Elkészült a magyar könyvtárosok etikai kódexe; kiépültek a nagy sebességű elektronikus hálózatok, maguk után vonva az intézmények és országok közötti együttműködés és a központi információs stratégiák kidolgozásának szükségességét; dokumentumtovábbítási protokollok készültek; megkezdődött az új információs technológiák, digitális szolgáltatások rendszerszerű fejlesztése és a kutatás, felsőoktatás és a közgyűjtemények támogatása az új hálózati technológiák és alkalmazások bevezetésével. Elkezdődtek vagy folytatódtak a retrospektív konverziós munkák, elindult az elektronikus dokumentumok feldolgozása a könyvtári adatbázisokban. Szervezeti, finanszírozási változások (összeolvadások) történtek a könyvtárak életében; fejlődésnek indultak a felsőoktatási könyvtárak, átalakulóban voltak a szakkönyvtárak. Széles körben ismertté vált a teljes körű minőségirányítás (TQM) módszere és a szervezeti kultúra elemeinek könyvtári alkalmazása, a használóközpontú szolgáltatások kialakítása, teljesítménymutatók kidolgozása. Elindult a megyei könyvtárak alrendszerként működő Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) a kistérségi könyvtári ellátás javítása érdekében; változóban voltak a használók elvárásai a könyvtári szolgáltatásokkal és a könyvtári terekkel szemben. A könyvtárak új szerepek, funkciók vállalásával keresték a túlélés formáit, tereik jobb kihasználását; országos konzorciumok alakultak a külföldi folyóiratok, adatbázisok gazdaságos beszerzése érdekében; megszerveződött a könyvtárközi kölcsönzés országos rendszere (ODR), tervek készültek az ODR-MOKKA¹⁶ együttműködésre. Hangsúlyosabbá vált az esélyegyenlőségre törekvés és a hátrányos helyzetűek könyvtári szolgáltatások útján történő támogatása (2015 után ehhez társult a bevándorlás, migráció problémája). A Bologna-folyamat következtében átalakult a felsőfokú képzés, ki kellett alakítani a könyvtárosképzés képesítési követelményeit és a hazai kreditrendszert. Megkezdődött a könyvtári, információs szabványok harmonizációja, a nemzetközi

könyvtári-információs szabályozások honosításának ütemezése. A digitalizálás eredményeként folyamatosan nőtt a könyvtárakban gyűjtött és feldolgozott dokumentumok köre, és megnőtt a katalogizálást végzők szerepe a világhálón elérhető információforrások feldolgozásában.

A *második tíz év* inkább az európai és nemzeti szinten beindított átfogó digitalizálási programokról, a nagyszabású informatikai fejlesztésekről, a hálózati metaadat-univerzumról, a big datáról és a linked datáról, a web 2.0-ról és a szemantikus webről, a webarchiválás országos rendszerének kidolgozásáról, a minőségmenedzsment alapú fejlesztésekről és a könyvtárak minősítéséről, a *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere* (KMÉR) bevezetéséről, az EU általános adatvédelmi rendeletéről (GDPR) és annak könyvtári vonatkozásairól; az új képzési keretrendszerrel, a könyvtárosok digitális kompetenciáiról szolt. Az integrált könyvtári rendszereket (IKR) felváltotta a forráskezelő rendszerek új generációja, a könyvtári szolgáltatási platform (KSZP). Ennek jegyében indult 2017-ben a nemzeti könyvtár átfogó infrastruktúra fejlesztési programja, melynek eredményei a könyvtári rendszer egészére hatással lesznek az IKR váltás és a központi szolgáltatásokat érintő változások miatt. Elemzések foglalkoztak az új angol-amerikai katalogizálási szabályzat (RDA) logikájának megismertetésével, a besorolási adatokkal, az új rendszerű metaadatsémákkal, valamint a MARC formátumok megújításával, a HUNMARC-ról a MARC21 csereformátumra történő átállással, egyáltalán az ISBD alapú szabályozások és az RDA elemei közötti különbségekkel, előnyök és hátrányok elemzésével, a nemzeti névtér (besorolási rekord-állományok) kialakításának és gondozásának kérdéseivel. Az átláthatóság, együttműködés, újrafelhasználás és szabad hozzáférés szellemében open mozgalmak indultak világszerte (open access, open data, open science stb.), mind egyiknek megvannak a könyvtári vonatkozásai, a nyílt hozzáférés a tudományos publikálás területén is kulcsfogalom lett.

A felsorolt témák a szakmai közélet aktuális kérdések közé tartoztak, legtöbbjük tanulmány, szemle, recenzió vagy referátum formájában a *Könyvtári Figyelő*-ben is megismerhető, követhető volt.

Tallózás a publikációk között

Húsz év tanulmányait képtelenség egy vázlatkép kezei között bemutatni. Kiválaszthatnánk néhány álta-

lánosabb témát (pl. könyvtárosképzés, menedzsment, könyvtárpolitika, digitális fejlesztések, központi szolgáltatások stb.) vagy lehetne statisztikai alapon választani a gyakran tárgyalt témák közül, esetleg fel lehetne osztani öt- vagy tízéves ciklusokra ezt a húsz évet, és ezekből az egységekből kiemelni néhány fontos, különösen érdekes írást. A legegyszerűbb megoldás azonban a böngészés. A számokban lapozgatva megelégszem néhány szubjektíven kiválasztott írás említésével, azzal a szándékkal, hogy igazoljam a közölt publikációk sokféleségét, aktualitásukat az említett szakmai változásokkal, továbbá, hogy felidézsem a tanulmányíró szerzők felkészültségét, és az egyes írások/témák sok esetben tankönyvpótló szerepét. A *Tanulmányok* rovat húsz évének felidézését további két rovat, a *Múltunk* és a *Könyvszemle* áttekintése kíséri.

Az első tíz év publikációiból válogatva

Lapozgatva az első tíz év számaiban, először a témák változatossága tűnik fel. Az első szám (2000/1–2.) a szerzői jogi szabályozás terén történt változásokkal indul (*Kiss Zoltán*, 2000/1–2.), melyre Pallósiné Toldi Márta reagált két számmal később, kritizálva a szabályozásban tükröződő korszerűtlen könyvtárképet (2000/4.). Jogi kérdéseknél maradva, Amberg Eszter már a digitális szerzői jogkezelés kérdéseiről adott jól követhető, szakszerű összefoglalást (2005/3.), két évvel később a nyilvános haszonkölcsonzési jogot (PLR) magyarázta meg, és az európai joggyakorlatban előforduló alkalmazásait ismertette (2007/1.). A bolognai folyamat hatására átalakuló felsőoktatásról, a bölcsész szakok képesítési követelményeiről 2001-ben megjelent kormányrendeletéről könyvtári nézőpontból mondott kritikus véleményt Murányi Péter (2001/3.), *Haralyi Krisztina* pedig a kreditrendszer bevezetéséről és a szakos képesítési követelmények alakulásáról mondott véleményt (2001/3.). Az ELTE BTK Könyvtártudományi tanszék fennállásának 50. évfordulóján volt túl, az ünneplést helyzetkép felvázolása és szubjektív visszaemlékezések bemutatása kísérte (*Sebestyén György*, *Kókay György*, *Szabó Sándor*, 2000/1–2.). Bényei Miklós a hazai könyvtárosképzés megváltozott feladataira hívta fel a figyelmet (2005/1.), *Zsidai József* a könyvtári informatika egyetemi oktatásának fontossága mellett érvelt (2000/3.), az informatikus könyvtárosképzés problémáiról és az új helyzet miatt kialakult veszélyekről *Pálvölgyi Mihály* tanulmányában olvashattunk (2005/4.). A könyvtárosok 2000–2006 között lebonyolított hétévente aktuális továbbképzésével

kapcsolatos tapasztalatokat a Könyvtári Intézet oktatási szakemberei foglalták össze (*Hangodi Ágnes*, *Törökné Jordán Katalin*, 2007/1.).

Az elektronikus dokumentumok megjelenésével és könyvtári kezelésével kapcsolatosan a könyvtárosoknak új kompetenciákra volt szükségük, ezek feltérképezése, a digitális könyvtári ügyek, az információs műveltség és digitális írástudás elméleti és gyakorlati kérdéseinek elemzése a mai napig visszaérő témáink közé tartoznak (*Koltay Tibor* nálunk e terület fő szakértője, 2003/3., 2003/4., 2007/2. stb.). A francia könyvtáros egyesületben kidolgozták az információs szakemberektől elvárható kompetenciák körét, minősítési szintjeit (*Agnes Grebot*, *Hangodi Ágnes*, 2008/2.), mely mintaként szolgálhatott másoknak is a téma átgondolásához. Ide sorolnám Tószegi Zsuzsanna kétrészes összefoglalását a könyvtár- és információtudományi képzés európai helyzetéről (1. rész: 2007/3, 2. rész 2007/4.).

Tóth Máté a könyvtár szakosok pályamotivációs vizsgálatáról számolt be négy könyvtárosképző intézmény nappali tagozatos végzősei körében végzett vizsgálat bemutatásával (2005/4.), *Czeglédi László* pedig az Egerben folyó könyvtárszakmai gyakorlatok tapasztalatait foglalta össze (2007/1.). Újdonság volt az elektronikus szürke irodalom új formáinak és internetes szolgáltatásainak, illetve nemzetközi adatbázisának (SIGLE) bemutatása (*Dobó Katalin*, *Salgáné Medveczki Marianna*, *Bakonyi Géza* 2000/4.), vagy a tudósítás arról, hogy a Szabad-Európa Rádió hangarchívuma bekerült az OSZK integrált rendszerébe (*Bánfi Szilvia*, 2004/4.). *Tóth Erzsébet* az adatbányászatról készített szemlét (2002/3.).

A kétezres évek elején felfutóban volt a CD-ROM-ok könyvtári használata, a szaklapokban megjelentek a CD-ROM kritikák és az online adatbázisokról készült elemzések (nálunk elsősorban *Murányi Péter*, *Fejős László*, *Drótos László*, *Koltay Tibor* tollából, pl., 2000/1–2.). Hírt adtunk az OSZK új multimédiás oktatási webes szolgáltatásáról (*Jeles napok*, *Bánkeszi Katalin*, 2007/1). Elemzések készültek a digitális szövegformátumokról (*Drótos László*, 2001/1.), a képek digitalizálásának kérdéseivel foglalkozó konferencia tanulságairól (*Puskás Nikoletta*, *Hegyi Ádám*, 2001/1.). *Berke Barnabásné* mindenre kiterjedő, átfogó szemlét készített az elektronikus dokumentumok könyvtári használatával kapcsolatos tudnivalókról az NKÖM¹⁷ számára (2001/2.). Az írás külön érdekessége, hogy már akkor javaslatként szerepelt az e-kötelesszolgáltatás bevezetésének szükségessége – ma már tudjuk, hogy a kérdést is szá-

bályozó kormányrendelet csak nemrégiben, 2019-ben jelent meg).¹⁸ Szó volt még az e-könyvek könyvtári használatáról (Drótos László, 2001/2.) és az internetes keresők értékeléséről (Tóth Erzsébet 2001/2.). A könyvtári marketing, az üzleti információ, az információbrókerek szerepe és a minőségbiztosítás kérdései folyamatosan aktuálisak voltak. A minőségfejlesztésben gyorsan népszerűvé vált a használókra figyelő, teljes körű minőségirányítási szemlélet, a TQM, melynek fontos eleme volt a szervezeti kultúra elemzése (pl. *Zalainé Kovács Éva*, 2000/3., *Mikulás Gábor*, 2005/3., Tóth Máté, 2007/1., Fejős László, 2009/2. írásai), továbbá Mikulás Gábor áttekintése a szervezeti kultúra érvényesüléséről a könyvtári információs szolgáltatásokban (2005/3.). Itt említhetem még Tóth Máté könyvismertetését Kiszl Péter (*Üzleti információ, céginformáció és a könyvtárak* 2005/3.) könyvéről és a Mikulás Gábor szerkesztette (*Információból üzleti érték* 20007/1.) összeállításból az információbrókerekről. A minőség szemlélet érvényesüléséről egy kis orvosi szakkönyvár gyakorlatának bemutatásával kapunk életszerű példát (*Kövészéziné Muntyán Alexandra*, 2002/1–2.). *Vidra Szabó Ferenc* a használók elvárásának és elégedettségének vizsgálatához adott útmutatást (2003/4.), 2004-ben egy könyvtári marketingvizsgálat tanulságait elemezte (2004/3.), a 2007/4. számban pedig az OSZK-ban 2007-ben végzett használói elégedettség vizsgálatról számolt be. *Némethné Hajdú Márta* a zalai pedagógiai szakkönyvtár használói körében folytatott vizsgálatot ismertette (2007/4.), *Tóthné Hegyi Judit* pedig a hazai könyvtárak humánerőforrás-gazdálkodásáról adott képet (2007/3.).

A dokumentumok tartalmi feltárásának kérdései a gépi feldolgozáshoz kapcsolódtak pl. az OSZK tezaurusza, a Köztaurusz bemutatásával (Ungváry, 2001/2.), a referálás modellezéséről (Koltay, 2001/1.); a *MÁTRIKSZ* (Magyar Átfogó Tárgyi Információkereső-nyelvi Szótár) projekt történetéről (Bánki Zsolt, 2001/4.) szóló írással, a formai feltárás kérdéseiről és a közös webes katalógizálásról Bakonyi Géza és *Karácsony Gyöngyi* (2001/4.) írásai szóltak. Az Intézet Szervezési és elemző osztálya 2001-ben országos felmérést készített a kistélepek könyvtári ellátásáról a CXL. törvényben megjelöltek érvényesüléséről, összefoglalva a könyvtári ellátás hazai állapotát (*Fehér Miklós*, 2002/3.). *Mihály Aliz* ugyanezen témához a külföldi gyakorlatot tekintette át (2001/3.). Öt évvel később az osztály munkatársai a városi funkciót nyert, ötezer lakosnál kisebb lélekszámú településeken vizsgálták, milyen szerepeknek

kell megfelelniük a kistérségi könyvtáraknak, mit mutat a statisztika, és mi a gyakorlati helyzet (Péterfi Rita, Tóth Máté, Vidra Szabó Ferenc, 2008/1.). A Könyvtári Intézet kutatási feladata volt a hazai ellátórendszerek országos vizsgálata is, melynek eredményeiről Tóth Máté készített összefoglalást (2004/3.). Ugyancsak az intézeti kutatócsapat tagjai, Péterfi Rita, Tóth Máté, Vidra Szabó Ferenc mérték fel a kisvárosi könyvtárak működési, szolgáltatási szerepeiben jelentkező változásokat (2008/1.). Fehér Miklós a könyvtári honlapokon elérhető közérdekű adatok áttekinthetőségéről publikált tanulmányt (2009/3.). Az esélyegyenlőség kérdéseire kapcsolható *Bobokné Belányi Beáta* írása a hátrányos helyzet társadalmi elfogadottságának változásáról (2003/3.), Vidra Szabó Ferenc pedig az információs hátrányok és esélyegyenlőség kérdéseivel foglalkozott (2003/3.). Péterfi Rita a számítógép-ellátottság és internethasználat ezredfordulón mért adatait elemezte (2003/3.). Ugyanő a cigányság kulturális beilleszkedéséről és közkönyvtárak segítő szerepéről írt beszámolót (2004/2.). Utalnék még *Katsányi Sándor* tömörítésére arról, képesek-e a könyvtárak áthidalni a digitális szakadékot (2002/4.).

Könyvtárhasználat, olvasás témában a 2000/1/2-es számban áttekintő szemle foglalta össze a kilencvenes évek olvasással kapcsolatos fontosabb külföldi trendjeit (Sonnevend Péter, 2000/1–2.), rendhagyó könyvismertetésben tárgyalta Katsányi Sándor a határon túli magyarok lakta területek olvasási kultúráját néhány akkoriban megjelent elemzés szemlézésével (2000/4.), és ugyanabban a lapszámban közöltük a vajdasági lakosság olvasási kultúrájáról készült összefoglalást *Suller Ildikó* tollából (2000/4.).

Alapműnek számít Nagy Attila könyvolvasási szokások változási tendenciáit, az olvasás és értékrend alakulását elemző írása (2007/1.), és ma is megkerülhetetlen hivatkozási pont a Péterfi Ritával közösen jegyzett gyorsjelentés a TÁRKI 2005-ös országos háztartási monitor vizsgálatához kapcsolódó OSZK-felmérésről a felnőtt lakosság olvasási, könyvtárhasználati, számítógéphasználati jellemzőiről (2006/1.). A vizsgált adatokból további részlelmények készültek a könyvtárhasználat változásairól (Nagy Attila, 2006/4.) és a számítógép-használat jelentette változásokról (Péterfi Rita, 2006/4.). A 2005-ös TÁRKI-OSZK vizsgálat megállapításaival vont párhuzamot évekkel később Tóth Máté a 2017-ben lekérdezett hasonló tárgyú országos vizsgálat adatainak elemzésekor (2018/1). A háromévente ismétlődő PISA-vizsgálatok eredményeit is Nagy Attila követte nyo-

mon (pl. 2006/1., 2008/2., 2011/1., 2014/2.), majd később is folyamatosan.

A 2010 és 2019 között megjelent számokban lapozgatva

A második tíz évből legelőször három, az OSZK-ról szóló, alapvető jelentőségű írást emelnék ki, melyeknek Rácz Ágnes a szerzője: 2017-ben a nemzeti könyvtár országos könyvtári hálózatban betöltött szerepének változásait foglalta össze (2017/1), egy évvel később a nemzeti könyvtár nagyszabású infrastruktúra fejlesztési programját, az *Országos Könyvtári Rendszer* (OKR) programot mutatta be (2018/1.), mely az IKR-váltást, az új könyvtári platform beszerzését, a központi szolgáltatások megújítását, nemzeti névtér kialakítását, a webarchiválás elindítását (ld. Drótos, Moldován, 2019/1.), digitalizáló központ felállítását és még sok egyéb részfejlesztést tartalmaz. Ugyancsak Rácz Ágnes írta meg a nemzeti könyvtár állandóan felmerülő költöztetéseiinek történetét, melyre majd a *Múltunk* rovatban térek ki. Nemzeti könyvtári környezetben kialakítandó névtér építéséről Dancs Szabolcs írt két évvel korábban (2016/1.). A másik fontos témánk a katalógusok funkciójában történt paradigmaváltás bemutatása volt: a MARC-formátum újragondolása, a webes megjelenést támogató BIBFRAME kezdeményezés, az FR funkcionális modell-család bemutatása, valamint az angol-amerikai katalogizálási szabályzat (RDA) struktúrájának, logikájának megismertetése a hazai könyvtárosokkal. Ungváry Rudolf a MARC formátumok kapcsán a besorolási adatok problémáiról is írt (2010/1.), Gyuricza Andrea az MTA KIK HUNMARC-ról MARC21-re történt áttéréséről számolt be (2017/2.). *Dudás Anikó* forrásleírás és hozzáférés kulcsszóval a legalaposabb bemutatását és kritikáját adta az angol-amerikai katalogizálási szabályzatnak (2012/4.), egy következő műhelytanulmányában pedig az FR metaadatmodell-család és a szemantikus weben lét szükségességét magyarázta meg (2013/1.). *Horváth Ádám* a katalógusok szemantikus webre kerüléséről értekezett az ALIADÉ szoftver bemutatásával, mely a szemantikus webes megjelenést automatizálja. (2015/3.). *Hubay Miklós* négy évvel későbbi tanulmánya is a szemantikus web világába vezet a tények bemutatásával, mítoszok rombolásával segítve az értelmezést (2019/2.). További háttéranyagok az RDA-kérdéséhez: Dancs Szabolcs (2017/2, 2019/2.), Tóvári Judit a katalógus metamorfózisáról írt tanulmánya (2018/3.), Dancs hírei az országos könyvtári szabványosítási munkabizottság tevékenységéről, az ICP magyar fordítása

(*Nyilatkozat a nemzetközi katalogizálási alapelvekről* 2019/3.).

A továbbiakban már csak a témák színességére utalnék: *jogi kérdések terén* Amberg Eszter az adatbázisok szerzői jogi védelméről (2010. 2.), *Vranycz Tünde* az EU-hasonló gyakorlatáról adott összefoglalást (2010/2.). Dancs Szabolcs a jogvédett művek közös jogkezeléséről és a digitalizálással és legális szolgáltatással összefüggő kérdésekről, valamint az OSZK tervezett szerepéről számolt be (2015/4.). Németh Márton a digitális médiaszolgáltatás szerzői jogi problémáiról (2010/2.), *Keresztfalviné Illyés Renáta* a korszerű plágiumkeresésről írt (2014/1.). Amberg Eszter a nem nyomtatott könyvekre kiterjesztett nyilvános haszonkölcsönzési joggal (2014/2.), az árva művek szabad felhasználásával (2014/4.), valamint a nyílt hozzáférésű repozitóriumokkal kapcsolatos jogi kérdésekkel foglalkozott (2016/1.). *Áts József* a doktori értekezések elektronikus nyilvánosságának szabályozásáról gondolkodott (2015/2.).

Könyvtártípusok, szakkönyvtárak témában: már szó volt a nem nyilvános (kormányzati, minisztériumi) könyvtárakról (Amberg, 2009/1.), a cikk folytatása a 2008–2012 közötti időszakról szólt (2014/1.), a büntetésvégrehajtó intézményekben működő könyvtári ellátást ugyancsak Amberg Eszter térképezte fel (2012/2., 2012/4.). Rózsa Dávid a szakkönyvtárak világába kalauzolt négyrészes sorozatával, melyben a külföldi szakkönyvtári trendek bemutatása után a hazai szakkönyvtári rendszert ismerteti (2016/3., 4., 2018/1., 2018/4., 2017/4.). A városi könyvtárak helyzetéről Tóth Máté és Jávorka Brigitta készítettek vizsgálati beszámolót (2016/2.).

A könyv és az olvasás terápiás szerepéről *Béres Judit* indított biblioterápiás sorozatot (2014/1.). Az egyes tanulmányokban bemutatott foglalkozások célcsoportjai babavárási kismamák, fiatalok fogvatartottak, gyermekotthonban élők, hátrányos helyzetű középiskolások, illetve egy női közösség tagjai voltak (Béres, Csorba-Simon, 2015/2., Béres, Sóron, Tegzes, Zsidai, 2014/4., Béres, Csorba-Simon, 2013/2., G. Tóth, 2016/1., Gulyás, 2016/2., Csorba-Simon, 2019/3. stb.). *Gereben Ferenc* a hagyományos és a digitális olvasás közötti különbségekről készített felmérését mutatta be (Gereben, 2012/3.), Nagy Attila a legújabb PISA-adatokat elemezte.

Az egyetemi könyvtárosképzésben a tehetséggondozás szerepéről Barátné Hajdu Ágnes és Bodáné Köntös Nelli készített helyzetképet (2015/3.). Az OTDK tehetséggondozásban játszott szerepéről *Koósné Török Erzsébet* írt (2016/4.), Sipos Anna Mag-

dolna pedig az OTDK-ra benyújtott könyvtári tanulmányok tematikáját elemezte (2016/4.). Kiszl Péter nagyszabású tanulmányban mutatta be az ELTE-n folyó könyvtárosképzést (2015/4.). (A szakma „nagy öregjeivel” készült történeti jelentőségű interjúk szerkesztett szövegeinek bemutatásáról a *Múltunk* rovat ismertetésekor teszek említést.)

Aktuális témát érintett Fehér Miklós beszámolója a *kisebbségi kulturális jogok* érvényesüléséről készült jelentésről (2011/3.), *Hegedűs Szabina* a szeged környéki tanyák információs társadalomba történő integrálásáról (2013/4.); fontos témánk volt a használókkal való konfliktusok kezeléséről és a mediációról szóló elemzés (*Sipos Tünde*, 2009/3.). Ide sorolható *Somorjai Noémi* összeállítása az LMBT olvasók könyvtári támogatottságáról (2019/2.), és itt utalnék – bár az előző évtizedben készült – Katsányi Sándor könyvismertetésére az erőszak könyvtári megjelenéséről és kezeléséről (2009/3.).

Bánkeszi Katalin és Szepesi Judit az *E-learning és a könyvtárak* címmel indított öt közleményt tartalmazó sorozatot az elektronikus tanulás, távoktatási alapismeretek elméleti, módszertani és technikai oldalainak bemutatásával (2018/1., 2017/4., stb.).

Darányi Sándor a könyvtári informatika előtt álló trendeket és a mesterséges intelligencia szerepét gondolta át, s a világhálót olyan nagy könyvtárként láttatta, melyre a szakinformatikák szerinti szabályok vonatkoznak (2019/1.). Monok István a kulturális digitalizálásról és az internetről mond véleményt (2017/1.), illetve a digitalizálási világprojektekkel szembeni fenntartásait foglalta össze (2019/1.). A szemantikus hálók, mesterséges intelligencia, big data, linked data, és a könyvtári katalógusfunkciók ezek hatására történő bővülésével *Horváth Zoltánné* több tanulmányában foglalkozott (2015/4., 2018/3., 2018/4.). A magyar kutatók adatműveltségéről, és a könyvtárosok szerzői jogi ismereteiről készült felmérésről Koltay Tibor, Murányi Péter, Jávorszky Ferenc számoltak be (2019/3.). Koltay Tibor és Jávorszky Ferenc Amberg Eszterrel társulva a magyar könyvtárosok szerzői jogi ismereteit is megvizsgálták (2017/4.). Az utóbbi három évben fontos pályázati munkákban vett rész az Intézet. A *Cselekvő közösségek* projekt három éve alatt a *Könyvtári Figyelő*nek három különszáma jelent meg: az első a projekt elméleti és módszertani kereteinek bemutatása után a gyakorlati megvalósításra, a bevált módszerekre, a sikeres hazai és külföldi kezdeményezésekre fókuszált, a fiatalok és a könyvtár kapcsolatát is vizsgálva. A másodikban a megváltozott használói igények szerint átalakuló

könyvtári terekre koncentráltunk, a szerzők a közösségi terek megújuló funkcióit, a közösségek által rokonszenvvel kísért térszervezést, a közgyűjtemények használócentrikus, szolgáltatás-központú, közösségvezérelt működését mutatták be. Az utolsó számban a projekt céljainak megvalósulása, az elvégzett feladatok, eredmények összefoglalása olvasható, külön kiemelve a közösségi részvétel és az esélyegyenlőség terén vállalható könyvtári feladatokat és példákat.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* pályázati konstrukció keretében *Az én könyvtáram* című kiemelt projektben két országos reprezentatív olvasási és könyvtárhasználati felmérésben vett részt az Intézet a 3–18 és a 18 éven felüli hazai lakosság körében végzett vizsgálat. Az adatfelvétel eredményei közül azokat az idősoros adatokat mutatta be a lapunk, amelyek a korábbi évek vizsgálataival való összevetésben tendenciákat, trendeket jeleznek az olvasás és a könyvtárhasználat terén (Tóth Máté, 2018/1.).

Egy bekezdés a Kitekintés rovatról

A *Kitekintés* rovatban a külföldi könyvtári eseményekről tájékoztató tömörítések, szemletanulmányok, konferenciabeszámolók, ritkán a nemzetközi szakmai szervezetek dokumentumairól készült fordítások kerülnek. Mivel a *Külföldi folyóirat-figyelő* rovat referátumaiban gazdag meritéssel válogatva tárgyalja a külföldi könyvtári világban aktuális témákat, a *Kitekintés* rovatban a hosszabb terjedelmű bemutatásra számot tartó anyagokkal foglalkoztunk.

A továbbiakban csupán néhány, számomra érdekes írást emelnék ki. Katsányi Sándor a Szovjetunióba vitt német könyvtári gyűjtemények történetéről írt szemlét (2008/1.), Sonnevend Péter könyvtárügyi szemléit – pl. a délkelet-ázsiai fejlődő országokról, az USA vagy Kína könyvtári életéről – hiánypótlónak tartom (2007/2., 2008/2. stb.). Érdekes volt *Elek Judit* összeállítása a terrorizmus elleni védekezés jegyében a *Patriot Act* és a könyvtári szabadságjogok kérdéseiről (2011/1.). Dippold Péter az európai könyvtárügy trendjeiről adott alapvető áttekintést (2014/1.). Fontos kutatási eredményeket ismertetett Tóth Máté az *ENUMERATE* projektben végzett kulturális örökségvédelmi digitalizálásról (2014/4.). Z. Karvalics László pedig Kolumbusz fiának könyvtárosi munkásságához kapcsolódóan egy lappangó kéziratot könyv (*Libro de los Epitomes*) fellelésének híréhez kutatóként fűzött megjegyzéseit osztotta meg velünk (2019/2.).

Múltunk¹⁹ rovat

A *Könyvtári Figyelő* – bár nem a könyvtártörténet a fő profilja – több-kevesebb rendszerességgel helyet adott a múlt egy-egy jelenségét, intézményét vagy személyét bemutató írásnak, rendszerint kerek évfordulóhoz kapcsolódva. Folyóiratunk az elmúlt évtizedekben tudatosan nyúlt a szakma hazai és nemzetközi múltjának kérdéseire. Pontos leltár nélkül is szembetűnő lehet olvasóink előtt ez a törekvés, hisz majdnem minden számunkban ott vannak az ilyen témájú publikációk, még hozzá a legváltozatosabb műfajokban (tanulmányok és interjúk, nekrológok és recenziók) sorjáznak térben és időben.

Időszakunk első számában (2000/1–2.) az egyetemi könyvtárosképzés ötven évéről négy írás emlékezett meg (Sebestyén, 2000/1–2., Kókay uo., Szabó S., Barátné Hajdu Á., uo.), és ugyanebben a számban egész „tömb” emlékezik meg a körzeti könyvtárak létrejöttéről és a hazai közkönyvtárügy ötven évéről (Kiss Jenő, Papp István és Tóth Gyula elemzése maradó fogódzót adnak a téma iránt érdeklődőknek).²⁰

Bényei Miklós a hazai könyvtárak helyismereti tevékenységének vázlatos történetét tárgyalja (2000/4.). Kégli Ferenc a Fejér megyei települési könyvtári hálózat létrejöttét pásztázza alapos tanulmányában (2001/3.). *Katsányi Sándor* elegáns elemzése a könyvtárpolitikus *Szabó Ervin* arcképét helyezi új megvilágításba (2001/4.). Bényei Miklós két évszázad könyv- és könyvtári kultúrájáról adott „madártávlati” összefoglalást (2002/1–2.).

Rózsa György ajánlásával adtuk közre újra Szász Károly *Közkönyvtáraink s az egy országos könyvtár* című írását, mely eredetileg a Pesti Napló 1871. évfolyamában kapott nyilvánosságot (2001/3.). Ezt folytatta – másokkal együtt – például Sonnevend Péter, aki a 2004/1. számban érdemi kommentár kíséretében közreadta *Gyalui Farkas* 1904-es írását *A magyar könyvtárak jövőjéről*.

Sipos Anna Magdolna a hazai könyvtárügy jogi szabályozását tekintette át a két világháború közötti időszakban (2005/3.). A 2011/1. számban, ott az *Elődeink* rovatban Szabó Sándor írt *Szabó Károly* munkásságáról, illetve Pogányné Rózsa Gabriella egy 1818-ban készült nyomdászattörténetéről.

A jelentős tanulmányok közül feltétlenül kiemelés érdemelnek még a következők: Tóth Gyulának *Sallai Istvánról*, illetve *Sebestyén Gézáról* született elemzése (2011/3. és 4.), továbbá a megyei-járési könyvtári hálózatok kialakulását áttekintő három részes alapvető tanulmánya (2012/2., 3. és 4.),

Pogányné Rózsa Gabriella *Kertbeny Károly* életé-

ről és könyvészeti munkásságáról szóló dolgozata (2012/1.), később ugyancsak ő írt a könyvtári szak-sajtó I. világháborút tükröző írásairól (2015/2.), illetve a magyar honvédségi tiszti magánkönyvtárakról a XIX–XX. század fordulóján (2017/4.), *Nagy Balázs* a gyulai olvasókörekről (2015/4.), míg Gyuricza Andrea a Nemzeti Casinó könyvtáráról (2016/1.) közölt értékes írást, Sipos Anna Magdolna alapvető opusa (három részben) a könyvtárpolitikus *Wlassics Gyuláról* (2013/1., 2. és 3.), a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa elnökének könyvtárügyi fejlesztéseiről írt, Rác Ágnes kifejező címen (*Fél évszázados áalom*) a nemzeti könyvtár építési terveiről szolt a XX. század első felében (2015/1.), Pogány György *Goriupp Alisz* korszakokon átnyúló munkásságáról (2016/1.) írt.

Folyóiratunk jelentőségéhez méltóan folyamatosan foglalkozott *Kovács Máté* tanszékvezető professzor munkásságát feltáró témákkal: Pogányné Rózsa Gabriella áttekintette Kovács Máté és *Mátrai László* elvi vitáját a könyvtártudomány létéről (2012/3.), Pogány György írt a Kovács Máté vezetésével készülő – végül megvalósulatlan – *Magyar Enciklopédiáról* (2012/4.), Tóth Gyula a könyvtárosképzést szilárd alapra helyező professzorról (2013/4.), Sebestyén György Kovács Máté és Fülöp Géza alkotó kapcsolatáról (2014/2.), *Hay Diána* Kovács Máté akadémiai könyvtári tevékenységét vette górcső alá (2014/4.), Bényei Miklós behatóan elemezte a *Könyvtártudományi Tanulmányok* című évkönyv alapító szerkesztőjének ezirányú fáradhatatlan tevékenységét (2017/1.), legújabbán pedig Kovács Ilona foglalta össze az 1996-ban létrehozott Kovács Máté Alapítvány eddigi tevékenységét és távlati programját (2019/2.). *Knapp Éva* különleges „nyomozásai” a könyvtörténet területén (2015/3, 2016/2. 2018/1., 2019/1.) bizonyára sokak érdeklődését váltotta ki.

Az ELTE Könyvtártudományi Intézetének archívumából előkerült izgalmas interjúkat Kiszl Péter és *Patkósné Tóth Zsuzsanna* készítette elő publikálásra. A nagy nemzedék szólal meg itt, átadva élettapasztalatait: *Marót Miklós* (2016/2.), *Borsa Gedeon* (2016/3.), *Kozocsa Sándor* (2016/4.), *Wallshausen Gyula* (2017/1.), *Csapodi Csaba* és felesége, *Csapodiné Gárdonyi Klára* (2017/2.), *Vértesy Miklós* (2017/4.).

Sajátos korszak-monográfia alapjait²¹ képezik a Rákosi-korszak könyvtárügyének levéltári „mélyfúrásra” épülő elemzése egy önkéntes kutatócsoport tagjai részéről. Kégli Ferenc az Országos Könyvtárügyi Központ (OKK) első éveiről és a körzeti könyvtárak

szervezéséről, majd az „éberség” és a káderpolitika érvényesítéséről e központi intézményben (2016/1, 2016/3.); Pogány György a nemzeti könyvtárban folytatott B-listázásról (2015/3. és 4.), majd az ajánló bibliográfiák olvasóvá nevelésben betöltött szerepéről (2018/2.). Sonnevend Péter a hazai könyvtárügy szovjetizálásának 1947–1948-ban történő elindításáról (2016/2.), majd a vezető pártlap, a Szabad Nép könyvtárról és olvasásról közölt anyagairól (2017/3.) készített elemzést.

Könyvismertetések – a Könyvszemle rovat

A tudományos kommunikáció elfogadott folyamatának egyszerűsített sémája a következő: az új ismeret kezdeti kommunikálása (például konferencián) – tanulmány közlése folyóiratban – könyv születése – a könyv bírálata. Időben legalább 4–6 éves folyamatról van szó az első közlésektől a bírálat megjelenéséig. E sémából is látszik, hogy a könyvbírálatok nem a „legújabb” információt tartalmazzák vagy értékelik. Folyóiratunk húsz évének áttekintését vállalva, akárcsak madártávlatból, az idők változása e rovat tartalmában is elég markánsan kirajzolódik. Egy példa: az első CD-lemez 1982 augusztusában került forgalomba, az évtized végén jelent meg a CD-ROM. Nemzeti könyvtárunk első ilyen CD-ROM-lemeze (NPA-adatbázis, szerkesztője Tószegi Zsuzsanna) 1993 őszén készült el. 2005-ben folyóiratunk hasábjain Bényei Miklós értékelte a Horthy-korszakot (1921–1944) átfogó retrospektív nemzeti bibliográfia betűrendes mutatóját tartalmazó lemezt (2005/3.). A web megjelenésével e lemezek ideje nagyjából lejárt. Digitális adatbázisok és könyvtárak létesültek. A folyamat lenyomata lapunkban is tetten érhető. *Michael Gorman*, a kiváló brit-amerikai könyvtáros 2005-ben csipős hangnemben írt a Google 2004-ben indított digitális könyvtári projektjéről (Mohor Jenő tömörítette a 2006/1. számban). Mit tudunk ma a projektről? Becslésük szerint a világban Gutenberg óta 130 millió egyedi cím látott napvilágot, ebből ők 2019 végéig 40 milliót digitalizáltak 400 nyelven. Gorman valódi tekintély, véleménye mindenkit meggondolkodtatott, de igaza volt-e?

Folyóiratunk egy-egy számában általában két-három (ritkán öt-hat) könyvbírálat kapott helyet. Ez húsz év alatt több mint 250 darabot jelentett. Ez a mennyiség egy jó szakember által, pályafutásának negyven éve alatt összegyűjtött igényes házi szakkönyvtár nagyságrendje lehet.

A bemutatott művek ismertetői (recenzensei) széles körből kerülnek ki. A tárgyalt időszak alatt olyan

nagy tudású közreműködőink voltak például a „régigárda” kiváló alakjai közül, mint Futala Tibor, Katsányi Sándor, Papp István, Walleshausen Gyula és mások.

A recenziálásra került anyag többsége magyar nyelvű szakirodalom, a negyötödnyi mennyiség negyede lehet idegen nyelvből fordított, a többi hazai vagy határon túli magyar nyelvű. Húsz év alatt mintegy hatvan-nyolcvan idegen nyelvű könyvet ismertettünk. Ezen ismertetések szerzői köre „exkluzív”, hisz a komoly szakmai ismeretek mellett az adott idegen szaknyelv kiváló ismeretét is feltételezi. Említsünk e körből neveket (a teljesség igénye nélkül): Dancs Szabolcs, Dudás Anikó, *Éger Veronika*, Fodor János, Gaálné Kalydy Dóra, Hajnal Ward Judit, Koltay Tibor, Mohor Jenő, Murányi Lajos, Murányi Péter, Németh Márton, Pogány György, Prókai Margit, Sipos Anna Magdolna, Sonnevend Péter, Tóth Máté stb.

A hazai szakirodalom e két évtizedben is meglepő gazdagságban tárul elénk. Talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy két csúcsteljesítmény emelkedik ki, egyben viseli magán a „hosszú élet” előjeleit. Az egyik a *Könyvtárosok kézikönyve 1–5.* kötet (1999–2003) Horváth Tibor és Papp István szerkesztésében, a másik Katsányi Sándor tartalmában és stílusában egyaránt impozáns történeti szintézise a főváros nyilvános könyvtáráról (*A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története 1–2.*); a két zárófejezet Tóth Gyula munkája. Az első kötet 1945-ig, a második pedig 1945-től 1998-ig fogja át a témát, ebből a nyolcvanas és kilencvenes évek fejezeteit – a kötetben mintegy száz oldalt – Tóth Gyula jegyzi.

Mindkét kiadvány méltó ismertetést kapott. A *Könyvtárosok kézikönyve* első kötetét Mader Béla úgy mutatja be, hogy szövege önálló esszéként is olvasható, azaz – képletesen szólva – nem alulnézetből tekint fel a monumentumra, hanem kongeniális szakmai gondolatait osztja meg az olvasóval (2000/1–2.). Ezt követően *Benediktsson Dániel* a második (2001/4.), Futala Tibor a harmadik (2002/1–2.), Pálvolgyi Mihály a negyedik kötetet értékelte (2003/1.). Végül Bényei Miklós tette mérlegre az egész kézikönyv-sorozat öt kötetét (2003/3.). Írásának címe az értékelés summáját kínálja: „*Korszerű, tudományos, jól használható szintézis*”. A mű létrejöttében a fő érdemet a két szerkesztőnek tulajdonítja, sőt jelképesnek tekinti együttműködésüket: „*akárcsak harminc-negyven évvel korábban, most is két nagynevű szakember²² neve fémjelzi a kézikönyvet, és kettőjük együttműködése [...] biztosítékul szolgált az elméleti és gyakorlati szempontok kellő egyensúlyának megteremtésére, a*

magas színvonalra, a többirányú hasznosíthatóságra.” (Említést érdemel még egy történeti áttekintés a hazai könyvtártudományi kézikönyvekről, *Kudora Kálmán* 1893-as első könyvtártani művétől a *Kézi-könyvig* [Sonnevend, 2006/4.]).

Katsányi egyedülálló munkájának első kötetét Murányi Lajos értékelte lapunkban (2005/4.). A recenzió lényegét talán e mondat érzékelteti: „*Szaktánk nemcsak azért örvendezhet, mert a jubileumra [...] született egy fontos, közel négyszáz oldalas könyvtártörténet, hanem mert a szerző alapos, minden forrást felkutató és mérlegelő kutatómunkája nyomán friss és gazdag képet kapunk a főváros könyvtárának [...] fontos korszakairól és [...] az országos jelentőségű könyvtárügyi eseményekbe ágyazva minden fontos elvi kérdéstről.*” A második kötet valamivel vastagabb lett (az 500 oldalt meghaladja); a stafétabotot Fogarassy Miklós vette át értékelésével (2009/1.). A kiváló könyvtáros és esztéta joggal húzta alá, hogy e mű mentes a „könyvtártörténeti munkák száraz, nem egyszer „poros” jellegétől, s ennek összetevői: a „fogalmazásmód plasztikussága, gondossága”, továbbá az az élmény, hogy az olvasó „a végére jutva [...] nem csupán tájékozottabb, de némileg bölcsőbb” is lesz.

Ha szelektív módon is, folyóiratunk ismertette az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) és a Könyvtári Intézet (KI) fontosabb sorozatait és egyedi kiadványait. Néhány példa az OSZK terméséből. *Nemzeti Téka*: 2000 óta, sorozatszerkesztő: előbb Monok István, majd *Boka László*, illetve Kéglí Ferenc. A legutóbbi kötet: *Fejezetek a magyarországi könyvtárügy történetéből 1945–1956*. Értékelésére Pallósiné Toldi Márta vállalkozott. (2018/2.); KI: *Továbbképzés felfókón*: 12 kiadvány jelent meg 2002–2011. között. Fodor Péter – Havas Katalin: *Könyvtári protokoll* című összefoglalását (2007.) *Szabó Gabriella* mutatta be (2008/4.). *Az iskolán kívüli könyvtári szakképzés füzetei* sorozatról összefoglalóan írt Sonnevend Péter (2002/3.).

Somkuti Gabriella lendületes OSZK-történeti (1802–1918) szintézisét Pogány György méltatta (2002/4.). Az intézménytörténetek sorában kiváló értékelést kapott *Takács Annának* a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárról készített évfordulós (1952–2002) összegzése Futala Tibor tollából. (2003/1.).

A szakmai múlt megismerésének egyik alapműve

időszakunkból *A Magyar Könyvtárosok Egyesületének története 1935–2009*. című vastkos (758 oldalas) kiadvány, melyet Bényei Miklós szerkesztett. Kiváló ismertetése Kéglí Ferencnek köszönhető (2011/3.). Az ELTE Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének éves konferenciakötetei (szerkeszti Kiszl Péter és felváltva a tanszék munkatársai: Boda Gáborné Köntös Nelli, Csík Tibor, Németh Katalin) szintén fontos adalékot kínálnak a szakmának, így értékelésük természetes feladatunk: a 2018-as kötetet Koltay Tibor mutatta be (2019/2.).

Szaktánk nesztorának, Gerő Gyulának a hazai könyvtári kronológiát (*Magyar könyvtártörténeti kronológia*. 2009.) összegző monumentális adattárát minden kötet megjelenésekor ismertettük. (Legutóbb Pogány György mutatta be a negyediket (2015/1.), és várjuk a folytatást...)

Könyves múltunk megismerésének bizonyára maradandó értékű műveként tekintenek az utódok is Monok István akadémiai doktori disszertációjára (*A művelt arisztokrata: a magyarországi főnemesség olvasmányai a XVI–XVII. században*. 2012.), melyet Bánfi Szilvia értékelt (2013/3.).

Befejezés helyett: folytatás

Egy hatvanöt éves folyóirat életéből az utóbbi húszra próbáltunk „kilátót ácsolni” fenti sorainkkal. Eközben a szerkesztő „messzelátója” nem vehetett észre minden fontos részletet. (Majd jöjjön egy igényes szakdolgozat vagy disszertáció, amely a mélyebb elemzést vállalja.)

Egy szakmai folyóirat alapvető célja mindig is az, hogy az alkotó gondolatokra képes szakértőknek szabad és igényes fórumot biztosítson az állandóan változó valóság folyton megújuló birtokbavételére, s a múlt értelmes újraértelmezésére. Ilyen értelemben a szakmai elit felelőssége a lap igényes fenntartása és folytatása.

Az alapfunkció minden bizonnyal meg kell, hogy maradjon a jövőben, akárhogy is változzék a folyóirat megjelenése, szerzői vagy olvasói gárdája. A búcsúzó szerkesztő átadja a stafétabotot, egyben hosszú életet kíván lapjának, mely a véletlen kegyéből épp egyidős vele. Éljen és boldoguljon a *Könyvtári Figyelő* a következő húsz évben és még sokkal azon túl is!

Jegyzetek és irodalmi hivatkozások

1. POGÁNY György. A magyar könyvtári szaksajtó vázlatos története. 1. rész. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 6. = 42. (1996) 4., p. 585–596. ISSN 0023-3773 Hozzáférhető: <https://epa.oszk.hu/00100/00143/00020/pogany.html> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
Uő: i. m. 2. rész. == Könyvtári Figyelő, Új f. 7. = 43. (1997) 1., p. 13–25. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00021/pogany.html> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
Uő: A könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 1. rész (1955–1968). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 23. = 59. (2014) 3., p. 331–344. ISSN 0023-3773 Hozzáférhető: http://www.epa.hu/00100/00143/00094/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_3_331-344.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
Uő: i. m. 2. rész, (1969–2014). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 4., p. 493–513. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00095/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_4_493-513.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
2. Vidéki karanténból elérhető elektronikus forrásokkal kiegészítve.
3. Célja a magyar könyvtárosok érdemi szakmai tájékoztatása tudományos igényű elméleti tanulmányokban a hazai és nemzetközi fejleszteségekről és tapasztalatokról. Képet ad az országos hatáskörű testületek és intézmények munkájáról, kiemelten foglalkozik a társadalomtudományi terület szakkönyvtáraival, beszámol a külföldi könyvtárügy helyzetéről tömörítvények, szemlék, beszámolók, referátumok, recenziók formájában. (Lásd: POGÁNY György. A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 2. rész. (1969–2014). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 4., p. 498. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00095/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_4_493-513.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
4. Az összeadvadás utáni használói felmérésben a válaszolók szerint az új rovat megjelenése informatívabbá tette a lapot és elősegítette a jobb tájékozódást. Pozitívumnak tekintették, hogy nem két lapot kell átnézniük, ha tájékozódni akarnak, hanem egy helyen megtalálható a teljes külföldi helyzetkép is. (Lásd: KOVÁCS Katalin. A Könyvtári Figyelő, ahogy ötven olvasója látja. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 2. = 38. (1992) 3., p. 440–444. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00004/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1992_3_440-444.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
5. HAJNAL WARD Judit. Ki szavalt a ... ? Helyzetjelentés a tudományos lektorálás állásáról. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 22. = 58. (2012) 4., p. 713–726. ISSN 0023-3773. További hozzáférés: <https://adoc.tips/ki-szavalt-a-helyzetjelentes-a-tudomanyos-lektoralas-allasa.html> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
6. Az MTMT-ben 2018 decemberében 841 Könyvtári Figyelő közlemény szerepelt.
7. HEGYKÖZI Ilona. A 60. évfolyam elé. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 1., p. 9. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/category/60-evfolyam/2014-1-szam/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
8. KOVÁCS Katalin. Vélemények a Könyvtári Figyelőről. Egy felmérés eredményei. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 23. = 59. (2013) 1., p. 85–90. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2013/04/velemenyek-a-konyvtari-figyelorol-egy-felmeres-eredmenyei/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
9. JÁVORKA Brigitta – TÓTH Máté. Válaszút előtt. Felmérés öt országos könyvtári szakfolyóiratról. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 3., p. 317–330. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2014/10/valaszut-elott-felmeres-ot-orszagos-konyvtari-szakfolyoiratrol/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
10. OJS/OCS – Open Access MTAKK. OJS [számítógépes szoftver] Open Journal Systems: az MTA Könyvtár és Információs Központ platformja [Budapest]: MTA KIK, 2012-. Hozzáférhető: <https://openaccess.mtak.hu/index.php/kiadoknak/ojs-ocs> [Megtekintve: 2020.05.19.]
11. Elnézést kérek mindenkitől, hogy ömlesztve írtam a neveket, ahogy éppen eszembe jutottak, miközben másokat, sokakat kihagytam a felsorolásából. A közölt névsor nem értékrendet jelent, ellenkezőleg, a memória hiányosságait és a kézbe vehető példányok hiányát mutatja (mint említettem, kézbevétele nélkül, csak az elektronikus forrásokra támaszkodva készült ez az összefoglalás.).
12. POGÁNY György. A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 2. rész. (1969–2014). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 4., p. 498. ISSN 0023-3773.
13. Feimer Ágnes és jómagam ugyancsak önkéntes munkával veszünk részt a szerkesztőség munkájában, ahogy Hegyközi Ilona és Murányi Lajos is.
14. A cikk írásakor a vírusveszély okozta rendkívüli körülményekre tekintettel, április végén már a 2020/1. szám is (késleltetés nélkül) elérhető volt az EPA-ban. Könyvtári Figyelő (online), Új.f. 30 = 66. (2020) 1. sz. ISSN 1586-5193. Hozzáférhető: <https://epa.oszk.hu/00100/00143/00359/pdf/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
15. További adatokat a társalapokra vonatkozóan is JÁVORKA Brigitta – TÓTH Máté. i. m. (ld. a 9. sz. jegyzetet) elemzése tartalmaz.

16. ODR – Országos Dokumentum-ellátási Rendszer; HUMANUS – Humántudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa (ez utóbbihoz ajánlom még: RÁCZ Ágnes. A HUMANUS adatbázis kifejlesztése, különös tekintettel a könyvtártudományi és könyvtörténeti dokumentációra. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 18. = 54. (2008) 2., p. 207–221. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2010/10/a-humanus-adatbazis-kifejlesztese-kulonos-tekintettel-a-konyvtartudomanyi-es-konyvtorteneti-dokumentaciora/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.] és TAMÁS Kincső. HUMANUS: bibliográfiai műhelyek együttműködésének lehetősége. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 19. = 55. (2009) 4., p. 674–684. c. tanulmányt. ISSN 1123-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00073/pdf/kf_00143_2009_04_674-684.pdf. [Megtekintve: 2020. 05. 01.]; MOKKA – Magyar Országos Közös Katalógus; ld. még a MOKKA–ODR katalógust (mokka.hu).
17. NKÖM – Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2002–2006 között használt megnevezés.
18. A kiadványok kötelezpéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és használatáról szóló 195/2019. (VIII. 1.) kormányrendelet.
19. Korábban e rovatcím „Múltunkból” megfogalmazást használt.
20. Emlékezetes, hogy Sallai István első témába vágó írása 1951-ben készült az Országos Könyvtári Központ tanfolyami segédleteként (A magyar népkönyvtárügy. 11 p.), talán legfontosabb, 1968-as idevágó írását pedig lapunk 1999. 2. száma újra közölte Futala Tibor értelmező bevezetésével. Sallai megkerülhetetlen: a Kortárs című irodalmi (!) folyóirat 1969-es 8. számában leadott írása (Könyvtárügyünk és problémái) máig példamutató – s talán nem eléggé méltatott – az elemzés mélységét tekintve.
21. Sonnevend Péter korszakmonográfia tervét a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2014. 7. száma mutatta be; 2018-ban megjelent a tanulmánygyűjtemény „Fejezetek a magyarországi könyvtárügy történetéből (1945–1956)” címmel az OSZK és a Gondolat Kiadó Nemzeti Téka sorozatában. A kötetben az említettek kivül Pogányné Rózsa Gabriella és Varga Katalin lényeges tanulmányai is helyet kaptak.
22. SALLAI István – SEBESTYÉN Géza. A könyvtáros kézikönyve. Budapest: Művelt nép, 1956. 576 p. és a 2. kiad. Budapest: Gondolat, 1965. 832 p.

„Könyvtár, ami összeköt” – ismét lehet jelentkezni az ösztöndíjprogramra

Az Országgyűlés elnöke immár tizedik alkalommal hirdeti meg a „Könyvtár, ami összeköt” – Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése című ösztöndíjprogramot. A kezdeményezés célja a fiatal magyar könyvtárosok közös munkavégzésének, tapasztalatcseréjének, szakmai együttműködésének elősegítése, támogatása.

2020. szeptember 26. és október 25. között ismét nyolc határon túli és két magyarországi szakember kap lehetőséget, hogy egy hónapot eltöltsön az Országgyűlési Könyvtárban, melynek részeként nemcsak intézményünk szakmai munkájával ismerkedhetnek meg közelebbről, hanem ellátogathatnak sok más hazai könyvtárba és közgyűjteménybe is, azaz betekintést nyerhetnek a teljes magyarországi könyvtári rendszer működésébe. Akárcsak az elmúlt években, ezúttal is Horvátországból, Magyarországról, Romániából, Szerbiából, Szlovákiából, Szlovéniából és Ukrajnából várjuk a kollégák jelentkezését.

Mindkét pályázat beküldési határideje: 2020. augusztus 10.

A részletes pályázati feltételekről és az egyéb tudnivalókról itt tájékozódhatnak:

<https://www.parlament.hu/.../guest/palyazati-kiirasok-konyvtar>

(Forrás: Katalist 2020. 07. 09.)